

nego se i upotrebom riječi *hoverkraft* i tek-
stom sugerira da je ta tudica usvojena i u
našem jeziku kao što je, kako kaže pisac
članka, u mnogim jezicima.

A nije tako.

Mi smo za *hoverkraft* našli odličnu zamje-
nu: *lebdjelica*. Već je više puta upotrijeblje-
na i u izdanjima Vjesnikove kuće, npr. u
Vjesniku 25. 5. 1966. na 10. str. (doduše u
liku *lebdilica*), u reviji Studio 24. 1. 1976.
Sigurno to nisu jedini primjeri, ali očito no-
vinar rubrike *Sa svih strana* nije zapazio tu
riječ ili ju je zaboravio. Kad nije znao, trebao
je pogledati u priručnike jer njegova rubrika
nije takve naravi da zahtijeva hitnost. Imao
je vremena za provjeru. U Klaićevu Velikom
rječniku stranih riječi iz 1966. našao bi:

»*hoverkraft* (prema imenu prvog takvog
broda) — brod koji može, letjeti i ploviti;
kod nas nazvan: lebdjelica.«

Lebdjelica je zapisana i u Dapčevu Teh-
ničkom rječniku, 2. dio. hrvatskosrpsko-nje-
mački, Zagreb, 1969:

»lebdjelica f [*hovercraft*; br]/Luftkris-
senfahrzeug n«. (Ni Nijemci dakle nisu usvo-
jili *hoverkraft*.)

U Enciklopediji Leksikografskog zavoda, 3.
knj. 1967. i 4. knj. 1968. *hoverkrafta* uopće
nema, ali zato lebdjelica ima svoj članak u
kojem se opširno i jasno opisuje to vozilo.

Sve to pokazuje da je kod nas lebdjelica
već usvojena riječ i da je *hoverkraft* nepo-
trebna tudica koja se može upotrijebiti samo
iznimno.

Da je novinaru bar malo zadrhtalo pero
kad je morao upotrijebiti izrazitu tudicu, to
bi ga potaklo na provjeru i on ne bi to vozi-
lo prikazao u krivom svjetlu niti bi širio ne-
potreban anglizam. Već imamo previše i onih
anglizama za koje nemamo tako lijepih za-
mjena.

Stjepan Babić

OSVRTI

O JEZIČNIM ODNOSIMA SELO -- GRAD

Jezik je za ljude vrlo bitan, kao i ishrana,
disanje ili kretanje. Ljudi zapravo svojim je-
zikom osmišljavaju i obilježavaju cjelokupnu
stvarnost i subjektivnu i objektivnu. Dakle,
jezik je za ljude najosnovnije i najpotrebnije
sredstvo svake komunikacije i uopće svakog
čovjekovog odnosa prema svim oblicima živ-
ljenja.

Jezik se stalno dograđuje i usavršava tako
da je danas, suprotno očekivanjima, ponekad
pomjeren odnos između standardnog i nestan-
darnog, predvidivog i nepredvidivog, a što
je primjetno i u dijalekatskim vezama hrvat-
skosrpskog govornog područja.

Naime, težište jezičnih promjena premje-
šta se iz sela u grad, što znači da stvaralac
promjena nije više selo, nego grad. Vuk Ka-
radžić nije bio takvog mišljenja, što je i
korektno i opravdano za ono vrijeme, one

uvjete svakog rada i života, onu jezičnu
situaciju. Karadžić je, zapravo, odbacio je-
zik gradskih sredina¹ i nije želio da čuje
za neki njihov značaj nego je u cijelosti za
bit književnog jezika uzeo osnovicu izvornih
narodnih govora. Međutim, do danas se situa-
cija posve izmijenila. Postepeno prestaju vri-
jediti mnoga, dosadašnja dijalekatska pravi-
la, jer se postepeno, većim ili manjim dijelom,
preobražava i dijalekatska slika hrvatskosrp-
skog jezika.

Dolaskom velikog broja stanovništva u
gradove dolazi do težnji i napora, kod sva-
kog pojedinca, da usvoji neki standard. U po-
četku se taj standard očituje kao simbioza
donijetog jezičnog standarda i ovog novog,
gradskog. Tu, naravno, postoji impozantan
broj vrlo različitih mješavina. Naredna gene-

¹ D. Jović. Jezik urbanih sredina, Gledišta
7—8, Beograd. 1976.

racija govori nekim nukleusnim standardom, a jedan dio tog standarda, svakako, i profesionalno se oboji. Određenije gledano pred nama se rađaju dijalekatski oblici razvijeni- jeg društva, sociolekti.

Na taj se način dijalekti osipaju, stvaraju nukleuse koji se raslojavaju na sociolekte različito markirane društvenim strukturama. Sve to ne može biti bez vidnih djelovanja i na kulturu izražavanja svakoga pojedinca (*šor — naselje — kvart, penzija — mirovina — penzija, auto — kola — vozilo, tablja — tacna — poslužavnik, veš — rublje — presvlaka . . .*).

Gradska sredina kulturu riječi zamjenjuje kulturom stvari, predmeta. Novonaseljeni pojedinac upućen je da više gleda nego što zna i može da čita. On u gradu mnogo vidi i tako uči, čuje i služi se aparatima, a da ga i ne zanima princip rada, čak niti ime aparata.

Vjerojatno što je pojedinac primitivniji, bez ikakve lične kontrole, apsolutno će prihvatiti tuđi jezik, u ovom slučaju jezik gradske sredine, grada. To neće činiti zbog nekih posebnih razloga, želje da nauči i slično, nego zato što više nema afiniteta prema donijetom standardu, on ga ne motivira. Pojedinac počinje shvaćati da jezik gradske sredine mora usvojiti ako želi opstati u njoj, saživjeti se s njom, prilagoditi se, svakako pa i jezično.

Dijalekatska razlika između sela i grada sve se više stavlja u drugi plan, a u stvarnosti se pojavljuje razlika između pojedinih gradova, čak i unutar jednog dijalekta (Vinkovci-Osijek-Pakrac, Tuzla-Kladanj-Sarajevo, Niš-Vranje-Valjevo . . .). To je primjetno i kod pisaca, recimo: A. Kovačić—M. Božić, Z. Dizdarević—D. Sušić, S. Sremac—L. Lazarević itd.

Nešto se u tom procesu teško uklanja, recimo akcenat, drugo opet djeluje tako da se svi tokovi dijalekatskog jedinstva razilaze u jednom drugom pravcu. Naime, vjerujem da potpuna decentralizacija komunikativnih sredstava (radio, televizija, novine itd.) utječe na stvaranje posebnih govornih tipova, gradskih varijantskih opozicija. Govor na selu počinje da se modeluje prema gradskim klišejima, a koji su utjecajni zahvaljujući upravo demokratiziranim i dostupnim mnogobrojnim sredstvima komuniciranja.

Dovoljno je uveče slušati radio, propulovati automobilom, ili što slično uraditi, pa ćemo za kratko vrijeme, bez ikakvih najava, odrediti recimo: Zagreb, Titograd, Sarajevo, Beograd itd. Dakle, gradovi diktiraju svoj jezik. Smatram da oni apsorbuju dijalekatske forme, transformišu ih i korrigiraju na svakoj razini, a onda ih i zadržavaju. Na taj se način oblici iz dijalekata pretaču u oblike gradskih sredina i više se ne vraćaju u izvorne dijalekte.

Ahmet Kasumović

VIJESTI

KRATKO I JASNO

Ako niste zadovoljni ovim godištem, pišite nam.

Ako jeste, pošaljite pretplatu za iduću, nakasnije do 1. listopada, a najbolje odmah. I nađite još kojega pretplatnika. Uredništvo se pribojava da bi opet mogao biti veći broj onih koji su doduše s Jezikom zadovoljni, ali

koji će s nemara propustiti da išta učine za Jezik pa čak i da pošalju pretplatu.

Nadamo se da nova pretplata neće biti iznenađenje ni prevelik izdatak.

Kad bismo imali 4000 pretplatnika, prihodi bi bili jednaki rashodima. Ali mi smo daleko od toga broja, a svaki pretplatnik manje znači gubitak za koji danas ne znamo kako ćemo ga namiriti. Zato smo zabrinuti.

Uredništvo